

ברווז משוייש בישראל: סיכום עונת קינון 2023

יולי 2023, יפעת ארצי

הברווז המשוייש, *Marmaronetta angustirostris* מוגדר עולמית כמין רגיש (Vulnerable) ובאזור כמין בסכנת הכחדה (Endangered)^{1,4} בשל פגיעה נרחבת בבתי הגידול הלחים באזור תפוצתו. מאז 2003 מבוצע מעקב מפורט אחר המין בעמק החולה בתקופת הקינון. עם התרחבות איזורי הקינון בישראל², התרחב הניטור לקבלת תמונה ארצית על היקף הקינון.

להלן תוצאות עונת קינון 2023 והשוואה לשנים קודמות.

שיטות

ניטור יזום לאיתור קינון ברווזים משויישים בוצע בעמק החולה ובעמק יזרעאל (יורם מלכה, איתי שמשון ויפעת ארצי). בנוסף נכללו תצפיות אקראיות באזורים אחרים, של פקחים ושל צפרים (ב-eBird).

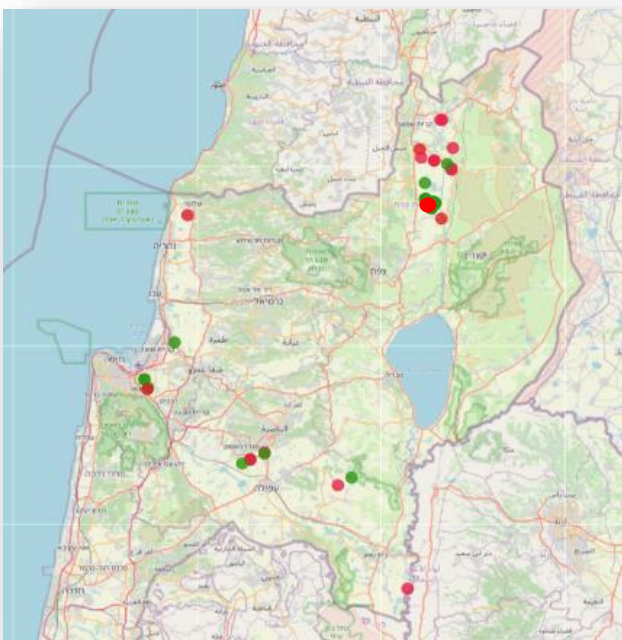
אופן הניטור: בתחילת יוני בוצעה תצפית ראשונה בכל בתי הגידול הלחים להם פוטנציאל לקינון ברווזים משויישים, על מנת לאתר נוכחות בוגרים וכן משפחות מקדימות. תצפית נוספת התקיימה במהלך יוני-יולי בכל האתרים בהם נצפו ברווזים משויישים בתצפית הראשונה, על מנת לתעד מספר משפחות ומספר אפרוחים.

בשל בעיות גישה לחלק מהאתרים, ופריסתם הנרחבת של הברווזים בצפון, סביר שהנתונים בסיכום הם בחסר.

תוצאות

נוכחות ברווזים משויישים בוגרים תועדה בקיץ 2023 ברוב עמקי הצפון (מפה 1). לראשונה תועד קינון בעמק המעיינות וברמת כוכב (מצפון לרמת צבי), לאחר מספר שנים של נוכחות קייצית ללא קינון. זוהי עדות להמשך תהליך התרחבות האוכלוסייה בישראל.

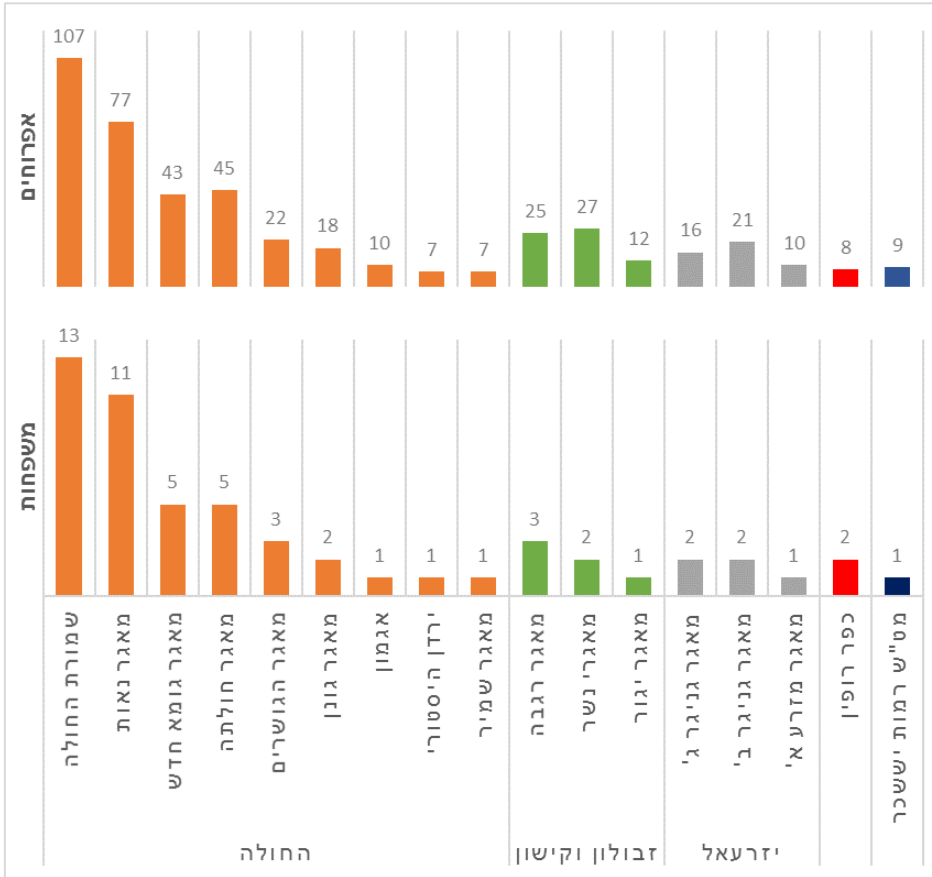
מפה 1: נוכחות ברווז משוייש בחודשי הקיץ (מאי-יולי), עונת 2023.
בירוק - נוכחות קיץ של בוגרים בלבד,
באדום - קינון

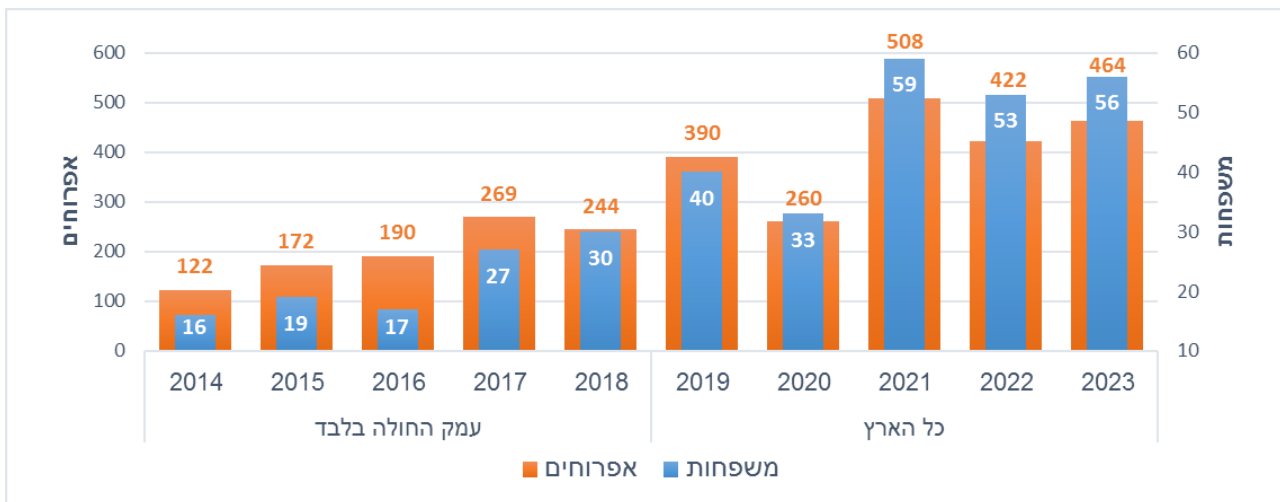
גודל אוכלוסייה מקננת

במסגרת ניטור זה נצפו בקיץ 2023 בישראל 56 משפחות משויישים, ולהם 464 אפרוחים, בחמישה אזורים: החולה, זבולון, יזרעאל, רמת כוכב ועמק המעינות (איור 1, טבלה 1 בנספח). עיקר הקינון חל בעמק החולה, עם כ- 75% מהמשפחות והאפרוחים שנצפו בארץ.

היקף הקינון השנה גבוה מהמתועד בשנים 2019-2020, ודומה לשנתיים קודמות (איור 2).

איור 1: מספר אפרוחים (גרף עליון) ומספר משפחות (גרף תחתון) שנצפו בכל גוף מים, עונת קינון 2023

איור 2: קינון ברווז משוייש בישראל, שנים 2014-2023. איסוף הנתונים עד 2018 כלל רק את עמק החולה

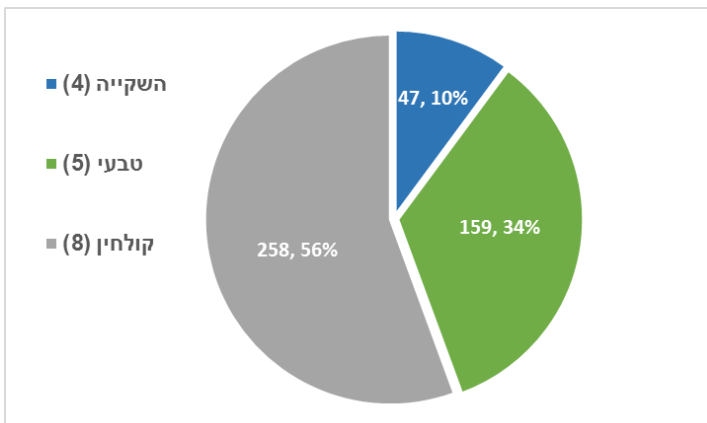
בחירת בית הגידול

קינן ברווזים משויישים תועד בשלושה סוגים של בתי גידול: טבעיים, מאגרי קולחין מדופנים וביריעות פלסטיק, ומאגרי השקיה עם תשתית עפר.

- צמחייה במאגרי קולחין: בדומה לשנים קודמות, גם העונה קינן ברווז משוייש בישראל התבסס על בתי גידול מלאכותיים ובייחוד במאגרי קולחין, בהם נצפו 56% מהזוגות ומהאפרוחים בישראל (איור 3). קינן ברווזים משויישים חל בעיקר במאגרי קולחין אשר יש בתחומם צמחיית גדה המאפשרת מקום מסתור לקן. יתכן כי פינוי חלק מהצמחייה מבריכות החימצון, שבוצע במאגר נאות מרדכי ומאגר הגושרים (תמונה 1), גרם לירידה במספר הזוגות במאגרים אלו: מ- 24 משפחות בשנה שעברה ל-14 משפחות השנה.

- השפעת פאנלים סולאריים צפים: במאגר הגומא (בעמק החולה), בו מותקנים פאנלים סולאריים צפים ופאנלים קרקעיים על רוב הסוללות, בוצע תיאום עם היזם לצורך הבטחת המשך קינן הברווזים המשויישים: הושארה בריכת צד, נשמרה הצמחייה למרגלות המאגר וכן נתיב מקשר (ללא כיסוי פאנלים) שיאפשר צעידת האפרוחים מאזור הקינן אל מי המאגר. במאגר זה קיננו השנה 5 זוגות (בהשוואה ל-4 משפחות בשנתיים האחרונות), ונראה כי הפאנלים לא הפריעו למהלך הקינן.

- בתי גידול טבעיים: השנה חלה עליה קלה בהיקף הקינן בשמורת החולה (13 משפחות השנה, לעומת 10 בשנה שעברה); קינן ברווז משוייש באגמון הוא מינורי (משפחה אחת בלבד); בריכות נשר, גוף מים מלאכותי ומלוח ללא תפקיד תפעולי, מתפקד כבית גידול טבעי לקינן ברווז משוייש (2 משפחות השנה); נצפו אפרוחים מעופפים במאגר עמוד בכפר רופין (אשר עבר "התפראות" ע"י חלה"ט), יתכן שהקינן חל במאגר בזק הסמוך; תועד קינן בסמוך לירדן ההיסטורי, מקרה בו נפלו אפרוחי ברווז משוייש אל פיר המשמש לווסת זרימה בירדן ההיסטורי (תמונה 1). הסבכה תתוקן ע"י תחזוקת קק"ל.

איור 3: מספר אפרוחים שנצפו בעונת קינן 2023 בסוגים שונים של גופי מים: מאגרי השקיה, גופי מים טבעיים ומאגרי קולחין. (המספר ליד סוג גוף המים מציין בכמה אתרים שונים נצפה קינן).

תמונה 1: מימין - צמחייה בבריכת חימצון בתחום מאגר הגושרים בקיץ 2022; אותה בריכה בקיץ 2023; 3 אפרוחי ברווז משוייש שחולצו מפיר בירדן ההיסטורי (4 נוספים טבעו).

ספרות מצוטטת

1. אלון, ד., ומירוז, א. (2002). הספר האדום של החולייתנים בישראל, פרק העופות (עורכים: פרבולוצקי א. ודולב, ע.). הוצאת רשות הטבע והגנים והחברה להגנת הטבע.
2. יואב פרלמן (2013). ברווזים נדירים דוגרים בישראל - סיכום ניטור קיץ 2013. פרסום של רשות הטבע והגנים והחברה להגנת הטבע.
3. אורון, ט., וגיסיס, ג. (2005). סיכום סקר ברווזים משויישים בעמק החולה 2003-2004. העזנייה 3: 37-46.
4. מרוז א, וין ג, לבינגר ז, שטייניץ ע, הצופה א, חביב א, פרלמן י, אלון ד, לידר נ. (2017). הספר האדום של העופות בישראל. החברה להגנת הטבע ורשות הטבע והגנים. נגיש מ: <https://aves.redlist.parks.org.il>

נספח

טבלה 1: קינון ברווז משוייש בעונת 2023

צופה	תשתית	סוג גוף מים	אפרוחים	משפחות	החולה
החולה					
יורם מלכה	טבעית	טבעי	107	13	שמורת החולה
יפעת ארצי	טבעית	טבעי	10	1	אגמון
יפעת ארצי	טבעית	טבעי	7	1	ירדן היסטורי
יפעת ארצי	פאלטים סולאריים צפים	קולחין	43	5	מאגר גומא חדש
יפעת ארצי	פלסטיק	קולחין	18	2	מאגר גונן
יפעת ארצי	פלסטיק	קולחין	22	3	מאגר הגושרים
יפעת ארצי	פלסטיק	קולחין	45	5	מאגר חולתה
יפעת ארצי	פלסטיק	קולחין	77	11	מאגר נאות מרדכי
יפעת ארצי	פלסטיק	קולחין	7	1	מאגר שמיר
זבולון					
איתי שמשון	פלסטיק	קולחין	25	3	מאגר רגבה
יפעת ארצי	עפר	מלוח	27	2	מאגרי נשר
יפעת ארצי	עפר	השקייה	12	1	מאגר יגור
יזרעאל					
יפעת ארצי	עפר	השקייה	16	2	מאגר גניגר ג'
יפעת ארצי, ספי סהר	עפר	השקייה	21	2	מאגר גניגר ב'
יפעת ארצי	עפר	השקייה	10	1	מזרע א'
עמק המעינות					
דן אלון	עפר	טבעי	8	2	מאגר עמוד כפר רופין
רמת כוכב					
ניב בשור	פלסטיק	קולחין	9	1	מט"ש רמות יששכר
			464	56	